

Varga Imre

MOZART ÉS DÉRYNÉ¹

„Isten muzsikusa” és a „magyar hajnal fülemüléje”

Isten muzsikusa!

Magyar fülemüle!

Értetek nekünk,

Megbocsát az Isten.

(A szerző)

A csillagoknak csak születésük és ragyogásuk van. Ezért halálukat nem, csak születésüket ünnepelhetjük.

250 éve, 1756-ban jött a világra minden idők legnagyobb zeneszerzője; Wolfgang Amadeus Mozart.

A mi csillagunk negyvenhárom évvel később, 213 évvel ezelőtt, 1793 karácsony estéjén – december 24-én született. Tehát a szeptember 29-e, Szent Mihály napja nem születésnap. Hogy Déryné¹ szülővárosában mégis e napon köszöntjük? E ficam a nemzetvesztő korszak groteszk továbbélése.

A 213. évforduló ugyan nem olyan jubileumi mint a 250-es, mégis érdekes szám. Az ezredforduló alkalmával, a szerző Déryné díszpolgári címmel való megtiszteltetésének kezdeményezését – (amely 2001. január 22-én kelt) a sok polgári szervezet és közösség mellett – 213-an írták alá, amely akár azt is jelentheti, hogy az eltelt 213 év alatt, minden évben kérte egy jászberényi polgár Déryné méltatlanul elfelejtett megtiszteltetését.

Mozartot az „Isten muzsikusa”, „szeretet muzsikusa” névvel illették.

Mondták, hogy „az angyalok a liturgiában Bachot énekelnek, de kedvtelésből Mozartot játszanak.”

Déryné¹ „Karácsony szülöttjé”-nek, a „magyar hajnal fülemüléjé”-nek, „dalszínészetünk hajnalcsillag”-ának, „csillag és virág”-nak nevezték.

Kripsz mondotta: „sokan műveikkel az égig akarnak érni, Mozart onnan jön.”

Mozart az Isten muzsikusa csillaga. Déryné, a magyar hajnal, dalszínészetünk – a honszeretet csillaga. Isten és a honszeretet lángja egybeolvad csillagragyogásukban, amely fény örökre beragyogja az egyetemes emberi és a mi magyar nemzeti kultúránk egét.

¹ A közelmúltban elhunyt szerző a Jászberényi Gimnázium tanára volt, majd irodalomtörténészként nyújtott tudósi teljesítményt. Szerkesztőségünk ezzel az írással búcsúzik a nálunk is többször publikáló Varga Imrétől.

Déryné volt Magyarországon az első Donna Anna Mozart: „Don Giovanni” c. operájában, melyet Párizst és Londont is megelőzve mutattak be.

Bellini „Norma” c. operájának címszerepét is ő énekelte először Magyarországon; 1836 április 6-án Kassán, majd később Pesten is. A rádióműsorokban gyakran felhangzó „Cassa diva” kezdetű ária – még akkor is ha az ma Maria Callas hangján szólal meg – és Rosina Cavatinája hallgatásakor Rossini „A sevillai borbély” c. operájából átélhetjük Dérynénkkel való lelki, érzelmi találkozás felemelő örömét.

Déryné örök! De az aktuális politikai rezsimek profitálni akarnak belőle. Csillagragyogásának fényével vakítanak, hogy sötétségüket elfedjék.

Az ez évi március 15-i operaházi ünnepség központi alakja a mi Dérynénk volt. A „keretjáték”-ot az 1848-as forradalom (Déryné akkor 55 éves volt), a Katona Józsefhez való viszony és a „Bánk bán” c. dráma születésének körülményei alkották.

Mozartot, aki Kripsze-szel együtt vallva az Égből érkezik akár az „Ave verum corpus” hangjaira, és Déryné, akinek hangja talán a „Pálinkás Kereszt” tövéből indult egy karácsony szentesten a csillagok felé, égi vándorlásukon kívül a virágjelkép – nevezetesen a rózsza is – összeköti. A rózsza a kor különösen kedvelt virága volt. Mozart ölnyi rózsát hullatott örökre elszenderült „mamá”-ja lábai elé. Déryné keresztneve a Róza, a rózsza virágnévvel mutat közeli rokonságot. Hinni tudok abban is, hogy a rózsának, mint virágnak köze van a „Csillag és virág” elnevezéshez is, túl azon hogy Déryné a magyar nemzeti mítosz egyik legszebb virága.

Kedves apróság: Mozart is, Déryné is az édesanyjukat „mamá”-nak szólították. Amikor Déryné megkérdezték, hogy kitől tanulta a „Cserebogár, sárga cserebogár” c. dalt, az „édes mamá”-tól volt a válasz.

Művészetük – kiemelkedően Mozart életművének igen jelentős hányada – keresztény hitük tanúságtétele is.

Déryné keresztvetéssel „felvértezve” lépett keserves küzdelmeinek színterére, lett légyen az kocsiszín, a pesti Rondella, vagy a Pesti Német Színház. „Fegyvere” a magyar szó és a magyar dal volt. Hősi küzdelme, melyet irdatlan útján magyarnak maradásunkért és az első Pesti Magyar Kőszínház létrehozásáért folytatott, emelte kortársai fölé és vált nemzeti mítoszunk részévé.

Déryné nem csak színházi őstörténet. Örökségét nem csak ápolni és méltón ünnepelni kell, hanem mindennapi magyarságunk természetes megélésének részévé kell válnia a társadalmi, kulturális, nevelési és az ismeretterjesztési struktúrákban egyaránt. Időszérűségét, örökségének értékét, a globalizmus, a multi- és sznob-kultúrák fokozódó terjedésének romboló hatása méginkább növeli. Olyan kincs, amellyel nem élni vakság és bűn.

Mozart és Déryné közönségszeretete is legendás.

Még a kezdetekkor Mozart egyik hangversenyét a regnáló hatalmasságok és intrikusok meg akarták akadályozni, amely majdnem teljes mértékben sikerült is.

Egy ember – aki ebben az esetben a közönséget jelentette számára – mégis valahogyan megjelent. „Üdvözöllek testvérem!” köszöntötte Mozart, majd leült a klaviatúrához, és úgy tartotta meg hangversenyét, mintha „telt ház” előtt játszott volna.

Dérynének, Miskolcon télvíz idején, a kocsiszínbén tartott előadás alkalmával szabadon hagyott vállait belepte a hó. Súlyosan megbetegedett. A „közönsége” az ablaka alatt összegyülekezve gyertyás szerenáddal kedveskedett neki. Minden erejét összeszedve, betegágyából váratlanul kiugorva az ablakhoz támolygott, és a ma már hírből sem ismert alázattal köszönte meg a „hálás közönség” ragaszkodó szeretetét.

A megszólítást Mozarttól kölcsönözve: kérlek testvéreim, köszöntsük mi is Őt, az alábbi szavakkal:

*Szent Margit szigetének magányos lakója:
Kinek szava fülemüle énekével szól ma;
Köszívettel szívünk együtt dobog;
Veled álmodunk jobb kort, méltóbb lakot.
Fogadd fejedelemasszony hódolatunk,
Mi hűségedhez hűek maradunk!*

(A szerző)

Tóth Erika

JÁSZBERÉNYI TEMETŐK

A temetők a halottak nyughelyei, az emlékükre sírköveket állítanak. A sírkövek tudatják az emberekkel, hogy kiket helyeztek el ott örök nyugalomra.

Ilyen sírokat, síremlékeket mutat be Sugárné Koncsek Arankának a Jászberényi temetői című könyve. Sugárné Koncsek Aranka már több cikket is írt hasonló témában. Ez a könyv a Jász Múzeumért Kulturális Alapítvány kiadványa, valamint a Jászsági Füzetek című sorozat 39. kötete.

A könyv H. Bathó Edit szerkesztésével jött létre. Többen is támogatták a könyv megjelenését, így az IUSTA Temetkezési Szolgáltatás, a Sáros András Közalapítvány és a Szent Imre temető Alapítvány. A könyvnek már a külső borítója is igen figyelemfelkeltő.

A szerző 7 fejezetben mutatja be Jászberény temetőit, kriptáit. A temetőket igen részletesen ismerhetjük meg. A szerző ír az egyes temetők kialakulásáról, majd megismerhetjük a jelentősebb vagy régi síremlékeket is. Az itt nyugvó személyekről is olvashatunk néhány információt, mint például a foglalkozásukat. A szöveget igen sok fekete-fehér, valamint színes kép egészíti ki. A képek a sírköveket mutatják be, amelyek rövid történetét és feliratait is ismerteti a szerző. A képek segítségével az olvasó elé tárulnak a temetők részei. A szép fotókat Faragó László és Gosztony Ernő készítette, a rajzok pedig Molnár Róbert munkái.

Az első fejezetben a Fehértói temetővel ismerkedhetünk meg. A temető létrejöttéről és területének változásairól kapunk teljes képet. A temetőben van Jászberény legrégebbi szakrális emlékműve, amely egy 1661-ben készített kereszt. Részletesen ismerhetjük meg a keresztet, amit képen is megtekinthetünk. Olvashatunk a „Védett temetőkert” kialakulásáról, amely egy kis területen helyezkedik el a Fehértói temető területén. A „Védett temetőkert” több mint 100 régi síremléket tartalmaz. Külön alfejezetben részletesen is bemutatja a szerző a temetőkert neves sírjait, sírköveit, illetve családi kriptákat. Ezen sírkövek képeit, feliratait és a temetőben való elhelyezkedéseit is leírja Sugárné Koncsek Aranka. Megismerhetünk néhány sírkövhöz tartozó történetet, és azokat a személyeket, akiknek az emléket állították. Majd néhány síremlékkészítőt és azok sírközüzemeit mutatja be a szerző. Az 1948/49-es szabadságharc Jászberényben elhunyt hőseinek nyughelyéről és az 1956-os forradalom résztvevőinek emlékművéről is olvashatunk. Majd ezután a 19-20. században kialakított családi kriptákról kapunk képet. De megismerkedhetünk azon síremlékekkel és személyekkel, aki papi pályát választottak, vagy a Jász Múzeum igazgatói, illetve a város neves művészei vagy polgárai voltak. A szovjet hősi temetőkert is része a Fehértói temetőnek, erről is olvashatunk néhány információt. A fejezet végén pedig a ravatalozóról kapunk információkat.